

DOI 10.52363/2414-5866-2024-1-23

УДК 351.82:338.242

*Шведун В.О., д.держ.упр., проф., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,
ORCID: 0000-0002-5170-4222,*

*Рубан А.В., к.держ.упр., доц., ЛДУБЖ, м. Львів,
ORCID: 0000-0002-9174-7315*

*Shvedun V., Doctor of Science in Public Administration, Full Professor, Head of the Department of Management of the Educational, Scientific and Production center, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv,
Ruban A., PhD (Public Administration), Associate Professor, Head of the department of liquidation of the consequences of emergency situations, Lviv State University of Life Safety, Lviv*

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

INNOVATIVE DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION OF COMPETITIVENESS OF THE ECONOMY OF UKRAINE

У статті здійснено виокремлення інноваційних напрямів вдосконалення державного управління конкурентоспроможністю економіки України. Зокрема, здійснено загальний огляд дефініції «інновації». Власне кажучи, є два поняття інновації – у вузькому і загальному значенні слова. Зокрема, перша ситуація описує науково-технічні та технологічні новинки, тобто про нові продукти або технології, у другому – маються на увазі всі зміни, що впливають на оновлення організаційних процесів, фінансування або соціальних технологій. В останньому випадку в понятті «інновація» переплітаються технологічні й організаційні, соціальні та економіко-фінансові чинники. Визначено ключові фактори національної інноваційної системи. Показано, що визначальним фактором національної інноваційної системи, є ефективність взаємодії між фірмами, науково-дослідними установами, конструкторськими бюро і державою, діючими в інноваційному середовищі, в якій існують достатньо потужні стимули для проведення інновацій. Сформульовано методичні принципи державної підтримки інновацій конкурентоспроможності економіки. По-перше, інноваційну діяльність, як окремий випадок загального процесу розвитку, слід розглядати з позицій системного підходу. По-

друге, інновації необхідно використовувати як товар, що володіє особливими властивостями. По-третє, інновації доцільно застосовувати як каталізатор нових циклів життя, спряжених елементів економічної системи. Нарешті, інновації створюють у суспільно-економічному середовищі серію ефектів, про які мова піде далі. Грунтуючись на цих принципах, перш за все, необхідно визначити структуру, джерела і взаємозв'язок основних типів інновацій.

Ключові слова: державне управління, інноваційні механізми, конкурентоспроможність економіки, державна підтримка.

The article highlights innovative directions of improvement of public administration of competitiveness of the economy of Ukraine. In particular, a general overview of the definition of "innovation" is carried out. In fact, there are two concepts of innovation – in the narrow and general meaning of the word. In particular, the first situation describes scientific, technical and technological innovations, that is, new products or technologies, in the second situation – all changes that affect the updating of organizational processes, financing or social technologies are meant. In the latter case, technological and organizational, social and economic and financial factors are intertwined in the concept of "innovation".

The key factors of the national innovation system are identified. It is shown that the determining factor of the national innovation system is the efficiency of interaction between firms, research institutions, design bureaus and the state operating in an innovative environment in which there are sufficiently powerful incentives for innovation. The methodical principles of state support of innovation of competitiveness of economy are formulated. First, innovation, as a separate case of the overall development process, should be considered from the standpoint of a systematic approach. Secondly, innovation must be used as a product with special properties. Thirdly, innovations should be used as a catalyst for new life cycles, conjugated elements of the economic system. Finally, innovations create a series of effects in the socio-economic environment, which will be discussed further. Based on these principles, first of all, it is necessary to determine the structure, sources and relationship of the main types of innovation.

Keywords: public administration, innovative mechanisms, competitiveness of the economy, state support.

Постановка проблеми. Ключова ідея, на основі якої повинна формуватися стратегія підвищення конкурентоспроможності України, – перехід до радикально-інноваційної моделі економічного розвитку. Дана модель передбачає концентрацію зусиль на розробці та впровадженні кардинально нової продукції і технологій виробництва, аналоги якої відсутні в світі. Єдина можливість радикальної зміни спеціалізації України у світовій економіці та підвищення її конкурентного статусу полягає не в спробах «наздогнати і перегнати» існуючих лідерів в зайнятих ними сферах, а у створенні абсолютно нових видів високотехнологічної продукції і нових підприємств з подальшим розвитком до рівня нових секторів і галузей економіки. Йдеться про

те, що стратегія підвищення конкурентоспроможності України повинна мати своєю метою формування в тридцяти-п'ятдесятирічній перспективі нової структури економіки країни. При цьому для реалізації саме такої стратегії в Україні ще зберігаються необхідні передумови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання державного управління конкурентоспроможністю економіки досліджували численні вчені та практики, зокрема, О. І. Апостол, О. Ю. Бобровська, В. М. Гриньова та ін. Однак інноваційні напрями вдосконалення державного управління в зазначеній сфері в сучасних реаліях все ще залишаються недостатньо розробленими.

Постановка завдання Виходячи із описаної вище актуальності теми дослідження, метою статті є виокремлення інноваційних напрямів вдосконалення державного управління конкурентоспроможністю економіки України. Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі завдання:

- здійснення загального огляду дефініції «інновації»;
- визначення ключових факторів національної інноваційної системи;
- формулювання методичних принципів державної підтримки інновацій конкурентоспроможності економіки.

Виклад основного матеріалу. Зазвичай інновації визначаються як:

- посилене застосування у виробництві, поширення та експлуатація новинок економічного і соціального характеру;
- швидка трансформація ідей у технічний виріб, який успішно реалізується на ринку;
- новий спосіб вирішення проблем, який відповідає потребам як окремого індивідуума, так і суспільства в цілому.

Звідси зрозуміло, чому інновації викликають багато труднощів при їх практичному втіленні. Успішний перебіг інноваційних процесів передбачає наявність особливих, «інноваційних» якостей у всіх складових соціально-економічної системи елементів механізму фінансування, менеджменту виробників та інших учасників процесу, від яких у кінцевому підсумку залежить освоєння інновацій. Причому кожен з учасників процесу має, з одного боку, мати можливості для участі в ньому, а з другого – повинен мати для цього досить сильні економічні мотиви.

Власне кажучи, є два поняття інновації – у вузькому і загальному значенні слова. Зокрема, перша ситуація описує науково-технічні та технологічні новинки, тобто про нові продукти або технології, у другому – маються на увазі всі зміни, що впливають на оновлення організаційних процесів, фінансування або соціальних технологій. В останньому випадку в понятті «інновація» переплітаються технологічні й організаційні, соціальні та економіко-фінансові чинники. Дійсно, без достатньої кількості висококваліфікованих кадрів вчених, інженерів, конструкторів, а також без інвестицій інновації неможливі. Потрібні також спеціально навчені менеджери, здатні

організувати досить складний процес взаємодії в процесі трансферу технологій з науки у виробництво різних за своєю соціальною природою структур, а також здатні грамотно оцінити ринкові перспективи того чи іншого товару або послуги. Нарешті, потрібно соціально-економічне середовище, що стимулює розвиток.

Інновації завжди пов'язані з інноваційним менеджментом. Інновації потребують особливих джерел фінансування, а також пред'являють високі вимоги до економічної політики й орієнтації на інновації. Інновації вимагають вироблення послідовно проведеного стратегічного курсу на досягнення економічного зростання, а також на соціальний розвиток, так як інноваційний процес, який залучає широкі верстви учасників, не може відбуватися за відсутності економічних стимулів у всіх його учасників. Він припускає високий рівень розвитку інтелектуального капіталу, недосяжного без соціальної орієнтації суспільного розвитку.

Для реалізації на практиці інноваційного розвитку потрібно особливе мотиваційне середовище, що робить інновації можливими і необхідними – інновативного середовища.

Великим спрощенням було б зведення поняття інновацій до економічного технологічного процесу або явища, адже інновації – це, насамперед, – соціальний феномен. Здатність генерувати науково-технічні нововведення і впроваджувати їх у виробництво визначається всією сукупністю характеристик даного суспільства:

- економічним, культурним і освітнім рівнем;
- особливостями соціальної політики й історичного шляху розвитку;
- галузевою структурою й особливостями його інституційного механізму.

Подальший розвиток інноваційної діяльності та поняття «інновація» призвело до введення такого нового поняття, як «національна інноваційна система», сутність якого у взаємодії між різними джерелами нових знань і чинниками визначає їх застосування на практиці.

Визначаючим фактором національної інноваційної системи, є ефективність взаємодії між фірмами, науково-дослідними установами, конструкторськими бюро і державою, діючими в інноваційному середовищі, в якій існують достатньо потужні стимули для проведення інновацій.

Лідерства в інноваційній сфері досягти набагато складніше, ніж в науковій або науково-технічній, на яких вона базується. Це пояснюється тим, що ефективні інновації крім сильного наукового науково-технічного базису передбачають наявність ефективного механізму, що забезпечує трансфер наукових знань зі сфери НДДКР в економіку (важливою його частиною є наявність мотивації й особливого механізму фінансування новацій). Підтримку інноваційних умов у довгостроковому плані важко досягти без ефективного державного стимулювання інноваційних процесів шляхом ство-

рення і постійного підтримання особливого інноваційного клімату, який включає в себе всі вищеназвані умови. Це означає, що відповідна країна повинна не тільки створювати нові продукти і технології, але й ефективно освоювати їх у виробництві, а також просувати їх на внутрішній та зовнішній ринки та мати досить потужний і гнучкий інвестиційний механізм, орієнтований на застосування науково-технічних новинок у реальному секторі економіки.

Звідси, виділяються три ключові умови, створення яких необхідно для створення умов інноваційного типу економічного розвитку, що забезпечує максимальну конкурентоспроможність країни в світовій економіці:

- виникнення і підтримку в суспільстві реальної потреби в інноваціях, попиту на інновації та відповідного мотиваційного середовища;

- наявність відповідного інноваційного потенціалу, що включає потужний науково-технічний потенціал, а також і загальний кадровий потенціал в економіці країни, тобто в сфері практичного застосування науково-технічних розробок;

- наявність необхідного інвестиційного потенціалу.

Визнання того, що Україна, як було зазначено, має потужний науково-технічний і кадровий потенціал, а також, на відміну від укорінених уявлень, володіє значними внутрішніми інвестиційними можливостями, і в той же час значно відстає в рівні технологічного розвитку економіки від західних країн виключно підтверджує те, що в Україні як не було, так і немає однієї з головних необхідних умов, а саме – за роки реформ так і не було створене необхідне інноваційне середовище.

При цьому найбільш важливим і складним завданням є визначення ступеня впливу кожного типу інновацій, що впроваджуються та підтримуються державою, на процес розвитку економіки. Для цього необхідно сформулювати ключові методичні принципи державної підтримки інновацій конкурентоспроможності економіки.

По-перше, інноваційну діяльність, як окремий випадок загального процесу розвитку, слід розглядати з позицій системного підходу.

По-друге, інновації необхідно використовувати як товар, що володіє особливими властивостями.

По-третє, інновації доцільно застосовувати як каталізатор нових циклів життя, спряжених елементів економічної системи.

Нарешті, інновації створюють у суспільно-економічному середовищі серію ефектів, про які мова піде далі. Ґрунтуючись на цих принципах, перш за все, необхідно визначити структуру, джерела і взаємозв'язок основних типів інновацій.

Незважаючи на те, що варіантів класифікації інновацій у науковій літературі наведено достатньо, доцільно обмежитися розглядом основних з них:

- за ступенем радикальності (новизни) – базові та поліпшуючі;
- за характером застосування – продуктові і технологічні;
- організаційні й інституціональні;
- комерційні.

Висновки. Таким чином, оцінка конкурентоспроможності економіки здійснюється за кінцевими результатами реакції конкретного ринку на конкретний товар чи послугу, а оцінка конкурентних переваг – на початку інвестування, до моменту, коли бізнес розпочато, при техніко-економічному обґрунтуванні інноваційних та інвестиційних проєктів.

Список використаних джерел:

1. Апостол О. І. Роль і функції держави у забезпеченні конкурентоспроможної економіки. *Право та державне управління*. 2019. № 4. С. 160–163.
2. Бобровська О. Ю. Забезпечення конкурентоспроможності регіонів у контексті активізації економічного розвитку. *Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ*, 2013. 48 с.
3. Гриньова В. М. *Державне регулювання економіки : підручник*. Київ : Знання, 2008. 398 с.
4. Ларіна О. Г. Оцінка конкурентоспроможності регіонів в американській та європейській моделі розвитку. *Науковий вісник ЧДЕІУ*. 2011. № 2 (10). С. 54–59.
5. Турило А. А. *Основи управління інноваційним розвитком підприємства : монографія*. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2017. 307 с.

References:

1. Apostol O. I. (2019). Rol i funktsii derzhavy u zabezpechenni konkurentospromozhnoi ekonomiky [Role and functions of the state in ensuring of a competitive economy]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*. Vol. 4, P. 160–163.
2. Bobrovska, O. Yu. (2013). Zabezpechennya konkurentospromozhnosti regioniv u konteksti aktyvizaciyi ekonomichnogo rozvytku [Regional competitiveness in the context of enhanced economic development], Dnipropetrovsk : DRIDU NADU, 48 p.
3. Hrynova V. M. (2008). *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky : pidruchnyk* [State regulation of economy: textbook]. Kyiv : Znannia, 2008. 398 s.
4. Larina, O. G. (2011). Ocinka konkurentospromozhnosti regioniv v amerykanskij ta yevropejskij modeli rozvytku [Assessing the competitiveness of regions in the American and European Development Models], *Naukovyj visnyk ChDEIU*, Vol. 2 (10), P. 54–59.
5. Turylo, A. A. (2017). *Osnovy upravlinnya innovacijnym rozvytkom pidpryyemstva* [Bases of management of innovative development of the enterprise], Kryvyj Rig : Vyd. R. A. Kozlov, 307 p.